

розвитку підприємств окремих галузей оборонної промисловості, замість формальної їх ліквідації або, навіть, ліквідації через приєднання.

Отже, в Україні тривають спроби вдосконалення системи правового регулювання відносин в сфері ОПК. Втім, ключовими залишаються питання визначення оптимальної структури оборонної промисловості, створення ефективної системи управління та необхідних умов для розвитку ОПК в умовах сьогодення. Втім, відповіді на зазначені виклики належать до компетенції органів державної влади, які і повинні визначити напрям та засади реформування української оборонної промисловості шляхом ухвалення актуальної Стратегії реформування ОПК. Стратегією повинні визначатися засади реформування ОПК, а конкретні етапи трансформації ОПК, послідовність оптимізації структури оборонних виробництв, аспекти приватизації та питання гарантування фінансового забезпечення реформ повинні визначатися на найближчі 5 років вже Державною програмою реформування ОПК.

Остапенко Ю. І.

аспірант кафедри господарського права
Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»

МОДЕРНІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКО- ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

Одна зі стратегічних для будь-якої країни галузей - телекомунікаційна - відіграє величезну роль для активізації розвитку глобальної та регіональної економіки. Вона є з'єднувальною ланкою як промислової сфери, так і сфери послуг та споживачів, а також різних географічно розрізнених частин країни та економічних центрів.

Стимулюючи людське спілкування за допомогою зв'язку, сучасні засоби телекомунікацій стають необхідною умовою для соціальної згуртованості та культурного розвитку всіх країн. Вже зараз неймовірно збільшені потоки інформації - телефонні розмови, факсимільна інформація, електронна пошта, масиви даних та телебачення - показують, якою мірою світ стає ще більш залежним від засобів телекомунікацій, які змінюють бізнес, стиль життя, суспільство в цілому. Так, діти в Сінгапурі застосовують стільниковий телефон чи Skype для підтримання зв'язків з батьками, бразильські банки пропонують свої послуги в мережі Інтернет, а французькі домогосподарки радяться з телефонними компаніями у справі вибору слюсаря. Як бачимо, комунікаційні послуги стирають кордони між культурами, мовами та часом.

У багатьох країнах світу сектор послуг у наш час вже дає близько половини їх валового національного продукту, і ця тенденція не обмежується лише економічно розвинутими державами. В таких різних країнах, як, наприклад, Сінгапур, Гонконг або Угорщина, сектор послуг забезпечує до 60% економічної активності країни. Навіть у найменш розвинутих країнах - частка сектору послуг (43%) перевищує частку сільськогосподарського сектору (37%)

або промислового (20%). При цьому вже на початку 90-х років світова частка сфери послуг в економіці становила в середньому близько 60%, а вже протягом наступних років від 70 до 80% економіки розвинutih країн знаходяться під значним впливом інформаційних технологій.

Кінець ХХ – початок ХХІ ст. став часом стрімких технологічних змін в телекомунікаційній галузі. Виробники та оператори запропонували користувачам безліч нових послуг та устроїв. Більшість технологічних інновацій виявились задіяними населенням, корпораціями та державами. Таким чином, неймовірний технологічний прорив з боку пропозиції відповідав стрімкому зростанню попиту на традиційні та нові послуги, що дозволило ринку телекомунікаційних послуг зрости в декілька разів за останні 15 років, збільшивши свою частку як в ВВП в цілому, так і в послугах. Слід зазначити, що основна частина приросту попиту на телекомунікаційні послуги була забезпечена населенням.¹

Важливу роль у розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) відіграє регулювання галузі. Перш за все, стрімкий розвиток технологій стирає межі між телекомунікаціями та інформаційними технологіями (ІТ), у зв'язку з чим сьогодні ці 2 галузі все частіше розглядаються та регулюються як одна єдина. Технологічний розвиток ІКТ вимушує постійно коректувати діюче регулятивне середовище, формує новітні підходи до створення найкращих умов розвитку галузі в контексті постійних технологічних інновацій.²

Телекомунікації в Україні стрімко розвиваються у пореформений період 1990-2010 рр. Український ринок телекомунікаційних послуг як одна із важливих складових інноваційної економіки демонструє високі темпи зростання, що випереджають темпи зростання економіки в цілому: частка галузі «Зв'язок» в структурі ВВП постійно збільшується, за даними Держкомстату вона зросла у

¹ В.В.Тронько. Регулювання ринку телекомунікаційних послуг: міжнародний досвід // Ефективна економіка. - № 7 – 2010 - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=256>

² Мировой рынок телекоммуникаций: современные тенденции, стратегии и перспективы развития [Текст]: монография / О.Б. Аникин. – М.: ГУУ, 2009. – 170 с

2005-2007 роках з 3.1% до 6.5%. Особливого прискорення набувають послуги по окремим сегментам зазначеного ринку. Темпи зростання послуг мобільного зв'язку та Інтернет – послуг красномовно засвідчують, що роль цього сектора в економіці України неухильно зростає (рівень проникнення мобільного зв'язку в Україні досяг 120,1% у 2008 р. порівняно з 72% у США, а темп зростання абонентської бази в вітчизні склав 117 % у 2009 р., також у 2009 р. темп зростання вкладання всіх прямих іноземних інвестицій (ПІІ) економіки країни склав 7%).¹

Існує низка проблем, подолання яких могло б дати додатковий імпульс розвитку телекомунікацій в Україні та економічному зростанню в цілому. Розвиток галузі телекомунікацій України характеризується нерівномірністю в географічному плані. Доступ телекомунікаційних послуг занадто диверсифікований по областях. Регулювання телекомунікацій в останні роки суттєво змінилось у відповідності до сучасних реалій. Важливою подією було прийняття Закону «Про телекомунікації» у 2003 р. та створення незалежного регулятора - Національної комісії з питань регулювання зв'язку (НКРЗ). В той же час існує багато недоліків в українському законодавстві, які потребують усунення.

Відтак, якщо історію розвитку українського законодавства в галузі почати з початку, то після проголошення Незалежності України Мережа електрозв'язку колишнього СРСР на території України повністю перейшла під юрисдикцію Міністерства зв'язку України необхідно було створити якийсь законодавчий нормативно-правовий акт у вигляді плану дій. Тому законодавці у 1993 році створили спеціальну галузеву Концепцію – «Концепція розвитку телекомунікацій в Україні», яка і сьогодні займає важливе місце в системі спеціальних правових актів в галузі телекомунікацій. І як уявляється, створення першої такої концепції у 1993 року, після проголошення незалежності України, - це було більш політичним кроком в історичному розумінні ніж в технічному, бо тільки на базі даної концепції було створено «Комплексну програму створення Єдиної національної системи зв'язку України». Відповідно до Концепції 1993 для більш ефективного управ-

¹ Держкомстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

лення галузю зв'язку було здійснено її реорганізацію: розподіл системи зв'язку на дві підгалузі — пошту та електрозв'язок — і створення на базі державних підприємств зв'язку двох об'єднань: Українського об'єднання поштового зв'язку «Укрпошта» та Українського об'єднання електрозв'язку «Укртелеком» (до 1994 року — «Укрелектрозв'язок»), на якого було покладено функції та повноваження національного оператора електрозв'язку в Україні.¹

Головна мета сучасного програмного документу держави, «Концепції розвитку телекомунікацій в Україні» схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 червня 2006 р. N 316-р, визначає основні засади і напрями подальшого розвитку телекомунікаційних мереж загального користування в ринкових умовах і спрямована на досягнення стратегічних інтересів та конкурентоспроможності України на міжнародному ринку. Цей документ є інструментом реалізації державної політики у сфері телекомунікацій щодо координації діяльності державних органів та підприємств, установ і організацій, пов'язаної з розвитком телекомунікаційних мереж в Україні. Концепція визначає проблеми розвитку телекомунікацій, стратегію і основні шляхи їх розв'язання, а також принципи забезпечення комплексного розвитку телекомунікацій. В ній зазначено: проблеми розвитку телекомунікацій, напрями розвитку телекомунікаційних мереж, напрями управлінської та регуляторної діяльності в телекомунікаційній сфері, безпека телекомунікаційних мереж, створення і розвиток інформаційної інфраструктури, тощо.

Концепція 2006 року визначила, що стратегія розвитку телекомунікацій спрямована насамперед на розв'язання зазначених проблем, крім того, передбачає здійснення заходів для подальшого забезпечення розвитку телекомунікацій в Україні на базі телекомунікаційних мереж наступного покоління, що передбачають конвергенцію телекомунікаційних та інформаційних мереж і послуг. Розвиток телекомунікацій повинен здійснюватися за такими основними напрямками:

¹ Офіційний сайт: «Української асоціації операторів зв'язку». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://telas.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=144&Itemid=233

1. Прискорення розвитку телекомунікаційних мереж з використанням новітніх технологічних досягнень (радіотехнологій, волоконно-оптичних, пакетних технологій тощо).

2. Сприяння реалізації регуляторної політики у сфері телекомунікацій, спрямованої на об'єднання (консолідацію) можливостей суб'єктів ринку телекомунікацій з метою розв'язання основних проблем сфери, підвищення ефективності їх діяльності.

3. Удосконалення нормативно-правової бази у сфері телекомунікацій.

З урахуванням технологічних потреб в одночасному і гармонійному розвитку телекомунікаційних мереж, а також можливості випереджувального використання в Україні сучасних і перспективних засобів телекомунікацій, основними напрямками розвитку телекомунікаційних мереж слід вважати: створення сучасних широкосмугових мультисервісних транспортних мереж на базі єдиних протоколів, сумісних з Інтернет-протоколами; розвиток широкосмугового абонентського доступу з використанням перспективних технологічних рішень, зокрема волоконно-оптичних ліній, технологій пасивної оптичної мережі, радіотехнологій доступу, технологій надширокосмугового радіо доступу; прискорення розвитку телекомунікаційних мереж у сільській, гірській місцевості і депресивних регіонах з використанням найбільш ефективних технологій; приведення системи нумерації телекомунікаційних мереж у відповідність з європейськими стандартами; тощо.

Пріоритетним напрямом розвитку, як зазначається у Концепції, у телекомунікаційних мереж повинен бути прискорений розвиток мереж телефонного зв'язку для надання загальнодоступних послуг, перелік яких визначений законодавством. При цьому слід враховувати такі особливості: загальнодоступні телекомунікаційні послуги повинні надаватися всім бажаючим за регульованими державою тарифами. Для розширення загального доступу до телекомунікаційних послуг слід прискорити наروшування технічних можливостей телекомунікаційних мереж; необхідно забезпечити доступ споживачів до загальнодоступних телекомунікаційних послуг через створення і розвиток пунктів колективного доступу (універсальні таксофони, переговорні пункти тощо) в усіх населених пунктах України з кількістю населення понад 50 чоловік. Час

доступу до найближчого пункту надання загальнодоступних телекомунікаційних послуг без застосування транспортних засобів не повинен перевищувати 30 хвилин; продовжити оновлення і розвиток стаціонарних телефонних мереж; необхідно збільшити абонентську ємність сільської телефонної мережі і телефонізувати усі соціально значимі об'єкти: навчальні та дитячі дошкільні заклади, медичні установи, клуби, бібліотеки тощо; визначити особливі умови для видачі ліцензій на надання послуг мобільного зв'язку з метою залучення операторів мереж мобільного зв'язку до надання телекомунікаційних послуг у сільській, гірській місцевості і депресивних регіонах.

Відповідно до Концепції 2006 року зазначаються такі проблеми в галузі як: низький рівень забезпечення населення, підприємств, установ і організацій широкосмуговими телекомунікаційними послугами; нерівномірність забезпечення телекомунікаційними послугами та обмеженість доступу користувачів до загальнодоступних телекомунікаційних послуг (особливо у сільській, гірській місцевості і депресивних регіонах); використання на стаціонарних телекомунікаційних мережах морально застарілого та фізично зношеного аналогового обладнання, що стримує розвиток телекомунікацій та негативно впливає на ефективність роботи операторів телекомунікацій; наявність великої кількості операторів телекомунікацій, що призвело до нескоординованості їх дій та відсутності єдиного підходу до вирішення проблемних питань розвитку телекомунікацій; неефективне використання можливостей прокладених волоконно-оптичних ліній зв'язку та побудованих стільникових мереж операторами телекомунікацій; недостатній регуляторний вплив держави на ринок телекомунікацій; недостатнє фінансове та матеріально-технічне забезпечення розроблення наукового підходу до визначення принципів державної політики щодо регуляторного впливу на ринок телекомунікацій; низький рівень координації органами виконавчої влади діяльності з розвитку мереж загального користування; недосконалість нормативної бази з питань провадження інвестиційної діяльності; невідповідність системи нумерації телефонної мережі загального користування міжнародним та європейським вимогам; обмеженість вибору альтернативних мереж операторів телекомунікацій. *Деякі з даних*

проблем на період кінця 2012 року вже не є актуальним, бо уряд знайшов їх вирішення на сьогодні. Наприклад, проблема невідповідності системи нумерації телефонної мережі загального користування міжнародним та європейським вимогам не відповідає сучасним реаліям, бо відповідно до міжнародного стандарту 14 жовтня 2009 року о 00:00 всіма операторами телекомунікацій України буде здійснено переведення національних кодів зон призначення з формату «0XX» на формат «XX», переведення національних ідентифікаційних кодів в даний формат, заміна національного (міжміського) префікса «8» на «0», заміна міжнародного префікса «8-10» на «0-0», введення на мережі національного коду зони для Київської області «45».¹

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2008 р. № 1612-р було внесено деякі не суттєві зміни у «Концепцію розвитку телекомунікацій до 2010 року», однак і вони вже сьогодні не актуальні. *Тобто схвалена Урядом ще у 2006 році «Концепція розвитку телекомунікацій до 2010 року», морально застаріла. Її дія закінчилася у 2010 році. Нову Концепцію на сьогодні не розроблено. Як наслідок, регуляторні ініціативи діючих органів зв'язку відчутно стримуються через відсутність відображення у Концепції стрімкого розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій та збільшення кількості сучасних послуг. Більше того, зволікання із внесенням запропонованих змін до Плану використання радіочастотного ресурсу України та затвердженням їх Кабміном призводить до відставання України у впровадженні нових перспективних радіо-технологій, зокрема нових стандартів широкосмугового (мультисервісного) доступу, гальмує розвиток ринків сучасних телекомунікаційних послуг.² Відтак, враховуючи надзвичайно швидкий темп інноваційного розвитку та впровадження відповідних інновацій в телекомунікаційну сферу, то слід визначити, що планування, головні концептуальні ідеї та європей-*

¹ З 15 жовтня з формату набору телефонних номерів зникає «8» // УНІАН, 9 вересня 2009 року – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unian.ua/news/335197-z-15-jovtnya-z-formatu-naboru-telefonnih-nomeriv-znikaє-8.html>

² Незайманий клондайк можливостей телекомунікацій. Офіційне повідомлення. Рахункова палата. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16736219>

ські стандарти законодавства в телекомунікаційній сфері може нести лише відносно стабільний характер і буде супроводжуватись об'єктивною необхідністю його сутнісного перегляду з періодом у 2-3 роки.

Якщо ж звернутися до ієрархії норм в системі телекомунікаційного законодавства, то вищу сходинку займає Конституція України, де у ст. 31 зазначено, що кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, а винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочини чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. У п.2, 3 ст.34 також встановлено, що (п.2) кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір, (п.3) здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя»). Та у п.1, 3, 4 ст. 42 зазначено, що (п.1) кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом; (п.3) держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності, не допускаються зловживання монополією становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція, види і межі монополії визначаються законом; (п.4) держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів. Викладені норми у Конституції України є підґрунтям для регулювання даної сфери, однак вони не містять прямої вказівки до конструктивного та координованого функціонування телекомунікаційної сфери, але концентрують основні догми у регуляторній політиці держави у даній сфері.

Відповідно до положення Конституції України, яке міститься у частині І статті 9, зазначено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є час-

тиною національного законодавства України. Відповідно до цього положення у сфері телекомунікацій України на рівні законодавства узгодила угоду між Державним комітетом зв'язку та інформатизації України та Міністерством транспорту і зв'язку Турецької Республіки про співробітництво в галузі поштового зв'язку і телекомунікацій, Угода між Міністерством транспорту та зв'язку України та Міністерством транспорту та комунікацій Греції «Про співробітництво в галузі поштового зв'язку і телекомунікацій», Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Кіпр про взаємну охорону інформації з обмеженим доступом, Угоди про співробітництво щодо цивільної глобальної навігаційної супутникової системи (ГНСС) між Україною та Європейським співтовариством, його державами-членами, тощо. Дані договори визначають концептуальні направлення у сфері зв'язку.

Положення Конституції України та міжнародних договорів ратифікованих Верховною Радою України розвиваються та конкретизуються у понад 200 документах, які встановлюють правові норми в телекомунікаційній сфері. Серед них на законодавчому рівні базовими є Закони України «Про телекомунікації», «Про радіочастотний ресурс України», «Про телебачення та радіомовлення», «Про інформацію», «Про Національну програму інформатизації», «Про зв'язок», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», «Про захист персональних даних», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про доступ до публічної інформації», «Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення умов доступу на ринок телекомунікаційних послуг», «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» тощо. Експертиза українського інформаційно-телекомунікаційного законодавства, котра неодноразово здійснювалася протягом останніх років, зокрема представниками ОБСЄ, свідчить про те, що законодавча та нормативно-правова база функціонування інформаційної сфери України в цілому відповідає європейським нормам.

Основним законом, який регулює сферу телекомунікацій є Закон України «Про телекомунікації», дане положення вже зазначалося вище. Якщо звернутись до історії, то сфера інформаційних

технологій і зв'язку не була предметом уваги у провідних теоретиків права СРСР, але у зв'язку з розпадом Союзу країни співдружності для регулювання окремих стратегічно важливих сфер функціонування та постійним зростанням обсягів учасники співдружності країн СНД розробили ряд модельних законів. Серед даних модельних законів на двадцять другому пленарному засіданні у МПА СНД (Постановою № 22-14 від 15 листопада 2003 року) країни-учасниці прийняли Модельний Закон у сфері телекомунікацій,¹ яким були визначені основні поняття та регуляторні визначення. Так, зокрема, запропоновано, що: телекомунікації є передача і прийом звуку, знака, сигналу, письмового тексту, зображення з провідний, кабельної, оптичної, магнітній, радіо та іншим електромагнітних системах; мережею телекомунікацій є система технічних засобів, за допомогою якої здійснюється телекомунікація; технічними засобами телекомунікацій є машини і обладнання, використовувані для прийому, обробки і передачі повідомлень телекомунікацій; кінцевим обладнанням є технічні засоби телекомунікацій, встановлені на території користувача послуг телекомунікацій; супутником телекомунікацій є технічний засіб телекомунікацій, що знаходиться на орбіті Землі в цілях надання послуг телекомунікацій. Крім визначень розглянемо одну з головних суттєвих відмінностей від чинного в Україні Закону «Про телекомунікації». Модельним законом вводиться коло учасників діяльності в області телекомунікацій:

а) уповноважений орган - орган, який регулює діяльність, здійснювану в області телекомунікацій;

б) фізичні та юридичні особи держави та іноземні фізичні та юридичні особи, надають послуги в галузі телекомунікацій (далі - оператори телекомунікацій);

в) користувачі послуг телекомунікацій.

Інша істотна відмінність - це поняття принципів діяльності в галузі телекомунікацій:

а) рівності прав користувачів телекомунікацій;

б) забезпечення свободи і таємниці передачі повідомлень по мережах і технічним засобам телекомунікацій;

¹ Модельний Закон «О телекоммуникациях». - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.iacis.ru/html/?id=22&pag=161&nid=1>

в) державного захисту мереж і технічних засобів телекомунікацій, радіочастотного спектру і орбітальних позицій супутників зв'язку.

В області регулювання сертифікації технічних засобів телекомунікацій модельний Закон не вводив в той час інновацій у всеосяжну діючу систему, наприклад, не була включена сертифікація послуг. Технічні засоби телекомунікацій, які використовуються в загальній взаємопов'язаній мережі телекомунікацій, інших мережах телекомунікацій загального користування та відомчих мережах телекомунікацій, у тому числі кінцеве обладнання, підлягали обов'язковій сертифікації. Сертифікація технічних засобів телекомунікацій здійснюється в порядку, встановленому законом та міжнародними договорами держави. В сертифікації технічних засобів телекомунікацій не може бути відмовлено без підстав.

Модельним законом пропонувалося таке трактування ліцензування діяльності в галузі телекомунікацій, за винятком мереж телекомунікацій державного управління, національної безпеки, відомчої та внутрішньовиробничої мережі телекомунікацій, підлягає ліцензуванню. Ліцензування здійснюється з метою регулювання та контролю надання послуг телекомунікацій. Ліцензію на здійснення діяльності в галузі телекомунікацій (далі - ліцензія) видає уповноважений орган. Ліцензією не можуть передбачатися виключні права. Забороняється передача ліцензії іншим особам без дозволу уповноваженого органу, за винятком випадків, коли передача здійснюється відповідно до умовами ліцензії. За видачу ліцензії справляється державне мито - у розмірі, встановленому законом. Останнє, вельми істотно, оскільки до теперішнього часу розмір плати визначається Урядом та вноситься вона не в бюджет. Законом передбачені права операторів телекомунікацій встановлюються законом та відповідної ліцензією.

Оператори телекомунікацій відповідно до цього примірника були зобов'язані забезпечити:

а) виконання вимог цього Закону;

б) таємницю телефонних переговорів та інших повідомлень користувачів послуг телекомунікацій;

в) відповідність мереж та технічних засобів телекомунікацій вимогам сертифікації;

г) виконання договірних зобов'язань, стандартів і умов ліцензії на діяльність у галузі телекомунікацій;

д) пріоритет передачі повідомлень (інформації), стосуються безпеки людського життя і національної безпеки, аварій, технологічних катастроф, епідемій, епізоотій і стихійних лих;

е) виконання умов договорів, укладених з користувачами послуг телекомунікацій.

У разі порушення договору користувачами послуг телекомунікацій оператор телекомунікацій має право на припинення надання послуг телекомунікацій, за винятком спеціально обумовлених законодавством випадків. Модельний Закон також передбачає права і обов'язки користувачів послуг телекомунікацій. Користувачі послуг телекомунікацій мають:

а) рівні права на користування послуг телекомунікацій;

б) право на одержання довідки про плату, обчисленої за послуги телекомунікацій;

в) право на таємницю телефонних переговорів та інших повідомлень.

Користувачі послуг телекомунікацій зобов'язані були дотримуватися вимог Модельного Закону, а також умов договору, укладеного з оператором телекомунікацій. Ця модель Закону «Про телекомунікації» передбачає також відмінне від чинного державне управління та регулювання у галузі телекомунікацій. Державне управління та регулювання в області телекомунікацій у державі здійснює уповноважений орган. Уповноважений орган:

а) здійснює державну політику в галузі телекомунікацій;

б) здійснює ліцензування діяльності в області телекомунікацій та встановлює вимоги щодо оформлення та поданням необхідних для цього документів;

в) встановлює правила телекомунікацій, норми захисту і охорони мереж та технічних засобів телекомунікацій, структур даних області, а також радіочастотного спектра, і порядок їх застосування;

г) встановлює технічні умови сполучення інших мереж із загальною взаємопов'язаною мережею телекомунікацій;

д) координує діяльність діючих мереж телекомунікацій в надзвичайних ситуаціях;

е) здійснює державний контроль виконання вимог цього Закону, діючих ліцензій та нормативних документів у галузі телекомунікацій, а також за дотриманням правил і норм телекомунікацій;

ж) здійснює розподіл радіочастот, виділених для надання послуг телекомунікацій;

з) регулює умови використання орбітальних позицій супутників телекомунікацій;

і) представляє інтереси держави в міжнародних організаціях телекомунікацій;

к) здійснює інші повноваження, надані йому законом.

Модельне законодавство має широке поширення в міжнародній практиці, зокрема серед учасників країн СНД, які вельми уважно ставляться до рекомендаціям модельного законодавства. Модельний закон «Про телекомунікації» прийнятий більшістю країн учасників СНД,¹ серед них є і наша країна. Однак, треба зауважити, що модельне законодавство було прийнято в державі на початку 90-х років, але з розвитком техніки, появою на теренах нашої країни пейджингового, а згодом і мобільного зв'язку, Інтернету дані норми є не достатньо ефективними та застарілими та незважаючи на це деякі базові норми у сучасних телекомунікаційних законах країн-учасниць підписаного примірника містяться все ще деякі положення, як вважається, це є прикладом не достатньої уваги з боку законодавців на телекомунікаційну сферу.

Відтак, чинний Закон в Україні «Про телекомунікації» був прийнятий Верховною Радою України відносно недавно – 18 листопада 2003 році, але з того часу в його зміст внесено більше двадцяти поправок, але разом з тим значна частина відносин у телекомунікаційній галузі залишається поза увагою законодавця.

Основний акцент в Законі було зроблено на статистиці телекомунікаційних правовідносин, в той же час їх динаміка, як така, а також динаміка технічного розвитку засобів телекомунікацій значною мірою не враховувана при формуванні тексту, названого нормативно-правового акту. Так, в Преамбулі Закону зазначено, що цей Закон встановлює правову основу діяльності у сфері телекомуні-

¹ .Волков Ю.В. Регулирование локальных сетей (От концепции до инструкции) / Волков Ю.В. – Екатеринбург, Изд., «Телекоммуникационное Право», 2010. 135 с.

кацій, однак правову основу будь-якої діяльності повинна скласти Конституція України, адже відповідно до ст. 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права, за яким конституція України має найвищу юридичну силу: закони та інші нормативно-правові акти повинні прийматися на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Тому перша частина Преамбули повинна містити в собі більш коректне формулювання. Основний набір термінів, який міститься у статті 1 Закону, та його структура не відповідають рівню сучасних технологій, не розкривають технічні види і підвиди телекомунікаційного зв'язку, не регулюють сам процес передачі інформаційного продукту від виробника до користувача, що взагалі робить неможливим застосування санкцій за недоброякісний продукт, визначення предмету регулювання.

Відповідно до п.1 ст.6 зазначеного Закону існують одинадцять принципів телекомунікаційного права: доступ споживачів до загальнодоступних телекомунікаційних послуг, які необхідні їм для задоволення власних потреб, участі в політичному, економічному та громадському житті; взаємодія та взаємозв'язаність телекомунікаційних мереж для забезпечення можливості зв'язку між споживачами всіх мереж; забезпечення сталості телекомунікаційних мереж і управління цими мережами з урахуванням їх технологічних особливостей на основі єдиних стандартів, норм та правил; державна підтримка розвитку вітчизняного виробництва технічних засобів телекомунікацій; заохочення конкуренції в інтересах споживачів телекомунікаційних послуг; збільшення обсягів телекомунікаційних послуг, їх переліку та утворення нових робочих місць; впровадження світових досягнень у сфері телекомунікацій, залучення, використання вітчизняних та іноземних матеріальних і фінансових ресурсів, новітніх технологій, управлінського досвіду; сприяння розширенню міжнародного співробітництва у сфері телекомунікацій та розвитку глобальної телекомунікаційної мережі; забезпечення доступу споживачів до інформації про порядок отримання та якість телекомунікаційних послуг; ефективність, прозорість регулювання у сфері телекомунікацій; створення сприятливих умов діяльності у сфері телекомунікацій з урахуванням особливостей технологій та ринку телекомунікацій.

Як уявляється, дані принципи не складають достатнього підґрунтя для базового закону телекомунікаційної сфери та не відповідають сьгоднішнім реаліям. Наприклад, серед зазначених принципів є принцип доступу споживачів до загальнодоступних телекомунікаційних послуг, які необхідні їм для задоволення власних потреб, участі в політичному, економічному та громадському житті, який не відповідає сучасним реаліям, бо сьогодні існує реальні проблеми забезпечення населення, підприємств, установ, організацій широкосмуговими телекомунікаційними послугами, а також нерівномірність забезпечення населення телекомунікаційними послугами (центральні міста – віддалені, малі за кількістю населення села) та обмеженість доступу користувачів до загальних телекомунікаційних послуг. В одному із зазначених принципів йдеться про якість телекомунікаційних послуг, однак відсутність достатньої державної підтримки, а також використання на стаціонарних телекомунікаційних мережах морально застарілого та фізично зношеного обладнання не дозволяє вітчизняним операторам підтримувати світові рівні якості передачі інформації. Відсутність прозорості при виконанні принципу взаємоз'єднання велика кількість абонентів українського мобільного зв'язку відчують на собі при підписанні угоди взаємозв'язку ведучими вітчизняними компаніями мобільного зв'язку «МТС Україна» та «Київстар». Відтак, вказаний Закон порушує вимоги статті 42 Конституції України в частині незабезпечення державного захисту прав споживачів на надання телекомунікаційних послуг достатніх асортименту, обсягу та якості, сприяння ефективному функціонуванню відкритого і справедливого конкурентного ринку та здійсненню державного контролю за ринком телекомунікацій з боку держави.¹

Відтак, проблеми та прогалини сучасного українського законодавства наскрізь пронизують галузь, яскравим прикладом цьому є відсутність стратегічно важливих в політичному та соціальному розумінні законів по пріоритетним послугам: мобільного зв'язку та Інтернет-послугам.

Відтак, перша послуга - Мобільний телефонний зв'язок - це одна з областей радіозв'язку, що найбільш успішно і динамічно

¹ Ю. Кармазін. В моїх силах лише вимагати. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/ykarmazin/article/7171.aspx>

розвивається. Все більша кількість людей користується мобільними телефонами як звичайним та необхідним засобом комунікації, адже дані технології дозволяють абонентам залишатись на зв'язку під час руху, вдома, на роботі, в транспорті, в роумінгу. В нашій державі мобільний зв'язок з'явився ще у 1993 році та першою компанією на ринку мобільного зв'язку стала компанія «Український Мобільний Зв'язок» (УМС), а вже на сьогодні в Україні налічується вже більше 51 млн абонентів різних мобільних операторів. Рівень проникнення мобільного зв'язку складає близько 108%. За 10 років користування мобільним зв'язком кількість абонентів збільшилася в 1000 разів у порівнянні з 1997 роком.

Однак відповідний інтенсивний технічний розвиток мобільного зв'язку та господарські відносини, що виникають в даній сфері, не отримав адекватного його рівню – рівень законодавчого забезпечення. Так, базовий закон у вітчизняній телекомунікаційній сфері «Про телекомунікації» був прийнятий відносно нещодавно у 2003 році, і слід зазначити, що за цей період в нього внесли більше двадцяти доповнень, але більша частина телекомунікаційної сфери так і залишається поза увагою законодавця і в першу чергу це стосується мобільного зв'язку. Законодавець обмежився лише визначенням мобільного зв'язку у ст. 1 цього Закону, де розміщено основний його понятійний апарат. Відповідно до нього мобільний зв'язок – це електрозв'язок із застосуванням радіотехнологій, під час якого кінцеве обладнання хоча б одного із споживачів може вільно переміщатися в межах усіх пунктів закінчення телекомунікаційної мережі, зберігаючи єдиний унікальний ідентифікаційний номер мобільної станції. Відтак, основний акцент у визначенні, яке міститься у Законі, було зроблено на технічній складовій телекомунікаційних правовідносин, в той же час їх зміст та динаміка, і це слід зазначити, значною мірою залишилася поза увагою законодавця. Адже в правовому сенсі мобільний зв'язок можна визначити як вид телекомунікацій, при якому голосова, текстова та графічна інформація передається на абонентські бездротові термінали, не прив'язані до певного місця або території. Відтак, наведене визначення мобільного зв'язку не розкриває специфіку технічних видів і підвидів телекомунікаційного зв'язку, не регулює сам процес передачі інформаційного продукту від виробника до користувача,

що зокрема робить неможливою законодавчу регламентацію застосування санкцій за недоброякісну послугу тощо.

На рівні підзаконного регулювання мобільний зв'язок визначається Постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2005 року, N 720 «Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг», де у пункті 3 в переліку основних термінів використано аналогічне визначення як і у Законі України «Про телекомунікації». В той же час розділ четвертий названої Постанови КМУ присвячено окремим питанням мобільного зв'язку, зокрема: перелічені назви послуг та розділив їх по видам, але взагалі не розкрив правовий зміст відповідних відносин, що опосередковуються даними послугами з урахуванням їх суб'єктного складу, предмету договору, а також форм реалізації; зазначені права та обов'язки як оператора, так і споживача; встановлена система розрахунків за послуги рухомого (мобільного) зв'язку, але і вона не є досконалою, бо не зазначено, хто взагалі здійснює нагляд над чіткою фіксацією продовжності з'єднання операторами мобільного зв'язку.

Треба зазначити, що технічні види мобільного зв'язку такі як: стільникова, пейджингова, супутникова, транкінгова та інші; у сучасному законодавстві взагалі відсутні. Однак, кожний з цих видів має свою унікальну технічну складову функціонування, відсутність опису правових аспектів якої призводить до нездатності держави регулювати зокрема такий важливи показник як якість надання кожного з видів послуг мобільного зв'язку. Ці прогалини правового регулювання названих телекомунікаційних послуг вимагають від законодавця чіткого визначення у законодавстві кожного виду та розкриття змісту їх функціонування.

Разом з тим, ефективність правового регулювання відносин в сфері мобільного зв'язку вимагає не тільки його урегульованості на рівні окремого Закону України, враховуючи важливість відповідних суспільних відносин, що зачіпають інтереси суб'єктів господарювання, десятків мільйонів споживачів, а також держави, але і прямого виділення в якості видових об'єктів такого регулювання - цілої низки видів мобільного зв'язку, враховуючи їх суттєву специфіку.

Проблеми відсутності Закону України «Про Інтернет» сьогодні дуже унікальна, як уявляється, що відсутність даного закону вхо-

дить до серії пріоритетних проблем телекомунікаційної галузі та повинна займати перше місце.

Легальне визначення Інтернету міститься в абзаці п'ятнадцятому статті 1 Закону України «Про телекомунікації», згідно з яким Інтернет – всевітня інформаційна система загального доступу, яка логічно пов'язана глобальним адресним простором та базується на Інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами. Для обивателів Інтернет у суспільстві прийнято визначати як: канали зв'язку; супутниковий зв'язок; телефоні лінії; мобільний (сотовий) зв'язок; виділені лінії; радіоканали тощо.

Таким чином, *Інтернет – це інформаційний простір, який не має чітких державних кордонів, тобто зареєстрований інформаційний ресурс резидента України може знаходитися на сервері, що орендується на території будь-якої іншої країни.*¹

Відповідно до Указу Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» розвиток національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет, забезпечення широкого доступу до цієї мережі громадян та юридичних осіб усіх форм власності в Україні, належне представлення в ній національних інформаційних ресурсів є одним з пріоритетних напрямів державної політики в сфері інформатизації, задоволення конституційних прав громадян на інформацію.

У зв'язку з цим основними завданнями щодо розвитку національної складової мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні визначено:

1. Створення у найкоротші строки належних економічних, правових, технічних та інших умов для забезпечення широкого доступу громадян, навчальних закладів, наукових та інших установ і організацій усіх форм власності, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, суб'єктів підприємницької діяльності до мережі Інтернет.

¹ Деякі аспекти правового забезпечення поширення інформації мережею Інтернет. Офіційний сайт Інтернет Асоціації України/Титул/Правова база/Аналіз законодавства, консультації. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу:<http://www.inau.org.ua/37.1149.0.0.1.0.phtml>

2. Розширення та вдосконалення подання у мережі Інтернет об'єктивної політичної, економічної, правової, екологічної, науково-технічної, культурної та іншої інформації про Україну, зокрема тієї, що формується в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, навчальних закладах, наукових установах та організаціях, архівах, а також бібліотеках, музеях, інших закладах культури, розширення можливостей для доступу в установленому порядку до інших національних інформаційних ресурсів, постійне вдосконалення способів подання такої інформації.

3. Забезпечення конституційних прав громадян на вільне збирання, зберігання, використання та поширення інформації, свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань.

4. Забезпечення державної підтримки розвитку інфраструктури надання інформаційних послуг через мережу Інтернет; створення умов для розвитку підприємницької діяльності та конкуренції у галузі використання каналів електронного зв'язку, створення можливостей для задоволення на пільгових умовах потреб у зазначених послугах навчальних закладів, наукових установ та організацій, громадських організацій, а також бібліотек, музеїв, інших закладів культури, закладів охорони здоров'я, включаючи розташованих у сільській місцевості.

5. Розвиток та впровадження сучасних комп'ютерних інформаційних технологій у системі державного управління, фінансовій сфері, підприємницькій діяльності, освіті, наданні медичної та правової допомоги та інших сферах.

6. Вирішення завдань щодо гарантування інформаційної безпеки держави, недопущення поширення інформації, розповсюдження якої заборонено відповідно до законодавства.

7. Вдосконалення правового регулювання діяльності суб'єктів інформаційних відносин, виробництва, використання, поширення та зберігання електронної інформаційної продукції, захисту прав на інтелектуальну власність, посилення відповідальності за порушення встановленого порядку доступу до електронних інформаційних ресурсів всіх форм власності, за навмисне поширення комп'ютерних вірусів. Важливим напрямком розвитку законодавства є визначення правових аспектів розвитку та користування Інтернетом.

Відтак, набір законодавчих термінів і понять в Інтернет сфері на рівні законодавчих та підзаконних актів, по-перше, не повний, а по-друге, знаходиться в окремих законодавчих актах, що регулюють дану сферу побічно. Регулювання цієї сфери повинно відбуватись по різним напрямкам, таким як: електронна пошта (e-mail, е-пошта); група новин; електронна комерція (сьогодні існує окремий Закон України «Про електронну комерцію»); телебанкінг (Інтернет-банкінг); дистанційне (теле-) навчання; телемедицина; надання рекламних послуг в Інтернеті, їх специфіка; IP-телефонія; передача файлів (сервіс FTP – FileTransferProtocol) – засіб пошуку та пересилання будь-яких інформаційних файлів, без огляду на їх зміст і призначення; доступ до інформаційних ресурсів, таких як бази даних, електронні архіви, бібліотеки тощо; боротьба з кібер-злочинністю; регулювання в сфері соціально-адаптованих сайтів (Facebook, Vk, odnoklassniki.ru); он-лайн благодійні фонди; он-лайн законодавчі системи; тощо. Окремі питання щодо Інтернет етики: не ліцензоване використання на різноманітних сайтах не ліцензованих файлів (текстів, відео, аудіо); вільний перегляд особами яким не виповнилось 18 років сайтів «для дорослих», а також не законне розміщення їх реклами з відеороликами на інших сайтах; відеоролики з вбивствами та іншими злочинами, тощо.

Звідси всі перелічені аргументи говорять про *відсутність державного контролю в сфері Інтернет послуг та пріоритетну необхідність створення окремого спеціального Закону.*

Як уявляється, відсутність окремих Законів по двом пріоритетним напрямкам призводять до не повного надходження податків до бюджету, а також призводить до низького рівня якості послуг в Інтернет сфері, відсутності достатнього рівня державного контролю в середині даної системи і як слідство зловживання з боку різноманітних компаній диспозитивністю правового регулювання договірних відносин у цій сфері.

Відтак, щоб створити достатньо урегульовану телекомунікаційну сферу необхідно створити базову платформу на якій буде ґрунтуватися саме вона.

Оскільки інформаційно-телекомунікаційна сфера містить в якості своєї складової зокрема ринок телекомунікаційних послуг як організовану систему специфічних господарських відносин, то

саме дана система повинна лягти в основу (стати базою) в законодавство України в телекомунікаційній сфері, її створення та аналіз потребує застосування засобів системологічної методології. В першу чергу, *необхідно виділити: суб'єктний склад її учасників, що уособлюють зокрема ринкову пропозицію та попит; сам інформаційний продукт як об'єкт правовідносин; власну інфраструктуру ринку, яка може бути представлена, як об'єктами технічної інфраструктури та відповідними суб'єктами господарювання, що реалізують власні речові права щодо них, так і суб'єктами, що надають специфічні телекомунікаційні послуги, які власне і опосередковують функціонування ринку.* Треба зазначити, що предметом функціонування інформаційно-телекомунікаційної сфери (ринку) є інформаційний продукт та відносини, які виникають щодо нього. Відтак, аналіз доцільно почати саме з визначення такого продукту та засобів передачі (трансляції) одними суб'єктами інформаційних відносин до інших.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про інформацію» остання визначена як - документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі, тобто невід'ємною властивістю інформації є її існування в будь-якому вигляді чи формі, яка сприймається людиною, в тому числі з використанням сучасних електронно-технічних засобів.

З правової точки зору інформація є видом нематеріальних благ, щодо яких можуть виникати цивільні права та обов'язки. Інформацію можна розподілити на види за кількома ознаками: за способом сприйняття - візуальна (сприймається органами зору), аудіальна (сприймається органами слуху) і таке інше; за формою подання - текстова (передається у вигляді символів, призначених позначати лексеми мови), числова (у вигляді цифр і знаків, що позначають математичні дії), графічна (у вигляді зображень, подій, предметів, графіків), звукова (усна або у вигляді запису передачі мови аудіальним шляхом); за призначенням - масова (містить тривалі відомості і оперує набором понять, зрозумілішим більшій частині соціуму), спеціальна (містить специфічний набір понять, при використанні відбувається передача відомостей, які можуть бути не зрозумілі основній масі соціуму, але необхідні і зрозумілі в рамках

вузької соціальної групи, де використовується дана інформація), особиста (набір відомостей про яку-небудь особистість, що визначає соціальний стан і типи соціальних взаємодій всередині популяції).

Відповідно ст. 18 Закону України «Про інформацію» інформація поділяється на статистичну інформацію, масову інформацію, інформацію про діяльність державних органів влади та органів місцевого і регіонального самоврядування, правова інформація, інформація про особу, інформація довідково-енциклопедичного характеру, соціологічна інформація.

Вищий господарський суд України и в своєму інформаційному листі від 28.03.2007 №01-8/184 «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію» роз'яснив, що право особи (фізичної особи, юридичної особи, держави) на інформацію передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій. При цьому необхідно розмежовувати право суб'єктів інформаційних відносин від права власності на інформацію як об'єкт цивільних прав (стаття 177 ЦК, ст.38 Закону України «Про інформацію»).¹ Власник має право на реалізацію належної йому інформації як товару у формі інформаційного продукту чи інформаційної послуги.

В той же час, у ст. 23 Закону України «Про інформацію» зазначено, що інформаційна продукція - це матеріалізований результат інформаційної діяльності, призначений для задоволення інформаційних потреб громадян, державних органів, підприємств, установ і організацій. Інформаційну продукцію можна поділити як за змістом, так і за формою. Змістом інформаційної продукції можуть бути відомості, твори, програми, видання, теле-радіоканали, сайти, бази і банки даних та інша документована інформація, підготовлена згідно з потребами користувачів. А формою - носії інформації - диски, відео-аудіокасети, книги, публікації тощо).

Але динаміка інформаційних відносин природньо опосередковується через систему так званих інформаційних послуг. Від-

¹ Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях: Навчальний посібник/Р.П.Бойчук, Д.В.Задихайло, В.М.Пашков. – Харків: Видавництво «ФІНН», 2010. - 384 с.

повідно до ст. 23 зазначеного Закону: «Інформаційна послуга - це здійснення у визначеній законом формі інформаційної діяльності по доведенню інформаційної продукції до споживачів з метою задоволення їх інформаційних потреб».

Відтак, для задоволення суспільної потреби в інформаційному продукті, необхідне створення відповідної інформаційної пропозиції та надання інформаційних послуг щодо «доставки» такого продукту споживачеві. Відтак зрозуміло, що функціонування ринку інформаційної продукції в свою чергу має бути забезпечено функціонуванням ринку інформаційних послуг. Їх співвідношення є доволі складним. Але можна зазначити щонайменше, що для системи ринку інформаційної продукції ринок інформаційних послуг, організований як ринок телекомунікаційних послуг виконує роль своєрідної інфраструктури.

Адже, надання споживачеві вище перелічених видів продукції здійснюється за допомогою: публікації її у друкованих виданнях; шляхом передачі за допомогою засобів телекомунікацій; безпосереднього її надання заінтересованим громадянам, державним органам та юридичним особам, тощо. В той же час, серед них самим поширеним засобом є надання споживачеві телекомунікаційних послуг, основне завдання яких - це передача інформації від одного суб'єкта інформаційних відносин до іншого. Таким чином, засоби електрозв'язку можуть бути визначені як засоби передачу прийому, обробки інформації між двома чи більшою кількістю користувачів з використанням електричних сигналів. Практично власник(творець) продукту, самостійно чи за допомогою свого посередника надає інформаційний продукт використовуючи телекомунікаційні мережі та укладаючи договори на передачу продукту з суб'єктами телекомунікаційної сфери. Наприклад, продукт - телевізійна передача, яка захищена авторськими правами (суб'єкт-володілець), транслюється споживачеві засобами електрозв'язку (суб'єктом телекомунікаційних послуг) телеканалом або за допомогою сайтів в мережі Інтернет(суб'єктом-видавником). Споживач на підставі відповідного договору з мультимедійною компанією, яка здійснює трансляцію через визначений телевізійний канал технічними засобами телекомунікації (обладнання, станції та лінійні споруди, призначені для утворення телекомунікаційних

мереж (стаття 1 Закону України «Про телекомунікації»). В свою чергу компанія-оператор на підставі договору з каналом, який в свою чергу є власником програми чи уклав договір з автором програми, який має авторське право на продукт інтелектуальної власності (телевізійну програму). Таким чином, передача інформації за допомогою телекомунікаційної мережі може включати в себе до чотирьох видів суб'єктів інформаційної діяльності: суб'єктів-власників інформаційного продукту; суб'єктів-відправників інформаційного продукту; суб'єктів-постачальників інформаційного продукту; суб'єктів телекомунікаційного ринку; суб'єктів-споживачів такого продукту. Особливістю даної сфери є те, що початковий суб'єкт може бути не пов'язаний договірними відносинами з кінцевим суб'єктом. Для встановлення більш детального з'ясування механізму правовідносин необхідно розглянути особливості функціональної ролі кожного з цих суб'єктів окремо один від одного.

1. Перший вид суб'єктів - власник інформаційного продукту визначений, як це не дивно, у пункті 1.4 Наказу Державної Митної Служби України «Про затвердження Порядку організації захисту інформації під час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів із застосуванням вантажної митної декларації, яка містить інформацію з обмеженим доступом, що є власністю держави» від 05 січня 2005 року N 5 - фізична або юридична особа, якій належить право власності на інформацію і яка використовує та розпоряджається нею, визначає правила обробки інформації та доступу до неї, а також встановлює щодо неї інші умови. Підставами виникнення права власності на інформацію є: створення інформації своїми силами і за свій рахунок; договорів на створення інформації; договір, що містить умови переходу права власності на інформації до іншої особи. Інформація, створена кількома громадянами або юридичними особами, є колективною власністю и творців. Порядок і правила користування такою власністю визначаються договором, укладеним між співвласниками. Інформація, створена організаціями (юридичними особами) або придбана ними іншим законним способом, є власністю цих організацій. Інформація, створена на кошти державного бюджету, є державною власністю. Інформацію, створену на правах індивідуальної власності, може бути віднесено до державного

власності у випадках передачі її на зберігання у відповідні банки даних, фонди або архіви на договірній основі. Власник інформації має право призначати особу, яка здійснює володіння, використання і розпорядження інформацією, і визначати правила обробки інформації та доступ до неї, а також встановлювати інші умови щодо інформації (стаття 38 Закону України «Про інформацію»). На даному рівні передачі інформації виникає два її різновиди: перший - це звичайна інформація (повідомлення, нагадування), яка регулюється Законом України «Про інформацію»; інформація, яка підпадає під сферу дії Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року. Наприклад, у володільця інформацією виникає авторське право на твір, який опубліковано на одному з Інтернет-порталів. Це право зазначене вищевказаним Законом України. Відповідно до статті 31 даного Закону: «Автор (чи інша особа, яка має авторське право) може передати свої майнові права будь-якій іншій особі повністю чи частково. Передача майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) оформляється авторським договором». Тобто передача інформації як об'єкта правовідносин їх суб'єкту інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури відбувається на основі авторського договору. Та треба зазначити, що даний договір має своє поширення тільки на інформацію, яка відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» відноситься до авторської. Інший вид передається від одного суб'єкта іншому без договору, а тільки на основі Закону України «Про інформацію».

2. Другий вид суб'єктів - суб'єкт-відправник інформації (визначення як такого не міститься в законодавстві, але впливає з нього) що це різновид суб'єктів суміжних прав, до яких відповідно з пунктом 1 статті 36 відносяться: виконавці творів, їх спадкоємці та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо виконань; виробники фонограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо фонограм; виробники відеограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо відеограм; організації мовлення та їх правонаступники. У статті 37 вищевказаного Закону зазначено, що первинними суб'єктами суміжних прав є ви-

конавець (актор (театру, кіно тощо), співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка виконує роль, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті, танцює чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури, мистецтва чи твори народної творчості, циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми тощо, а також диригент музичних і музично-драматичних творів, виробник фонограм (фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший звукозапис виконання або будь-яких звуків), виробник відеограми (фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший відеозапис виконання або будь-яких рухомих зображень (як із звуковим супроводом, так і без нього), організація мовлення (організація ефірного мовлення чи організація кабельного мовлення).

Якщо узагальнити сказане, то можна узагальнено визначити цих суб'єктів, як фізичних осіб, юридичних осіб, державу (іноземну державу), які мають дозвіл (ліцензію) на трансляцію інформації по каналам телекомунікаційного зв'язку». На жаль, це визначення відсутнє у сучасному законодавстві.¹

3. Суб'єкт телекомунікаційних правовідносин - третій вид суб'єктів інформаційно-телекомунікаційної сфери. Чіткого визначення його в законодавстві не міститься як такого. Однак треба зазначити, до цієї категорії належить велика кількість суб'єктів, що виконують в мережах відповідної телекомунікаційної інфраструктури достатньо різну за функціональним спрямуванням діяльність. Вони зокрема перелічені у ст. 1 Закону України «Про телекомунікації», а саме: оператори, провайдери телекомунікацій, споживачі телекомунікаційних послуг, абоненти, виробники та/або постачальники технічних засобів телекомунікацій, власник (володілець) кабельної каналізації електрозв'язку.

¹ Телекоммуникационное право: учебное пособие / Волков Ю.В. – Екатеринбург. 2008 – 56 с. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.telecomlaw.ru/studyguides/UP_TLKLaw_08.htm; Волков Ю.В. Субъекты телекоммуникационного рынка. – Екатеринбург. 2007 – [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.usla.ru/structure/dissovet/Volkov-aref.pdf>; Волков Ю. В. Анонимные субъекты телекоммуникационных сделок // Право и экономика, 2006. № 7. - С. 56–58. (0,25 п.л.); Волков Ю. В. Предмет телекоммуникационного права // Право и экономика, 2006. № 10. - С. 123. (0,1 п.л.).

Так, оператор телекомунікацій це суб'єкт господарювання, який має право на здійснення діяльності у сфері телекомунікацій із правом на технічне обслуговування та експлуатацію телекомунікаційних мереж.

Провайдер телекомунікацій це суб'єкт господарювання, який має право на здійснення діяльності у сфері телекомунікацій без права на технічне обслуговування та експлуатацію телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку.

Треба зазначити, що існують в телекомунікаційній сфері, такі суб'єкти як виробники та/або постачальники технічних засобів телекомунікацій, тобто обладнань, станційних та лінійних споруд, призначені для утворення телекомунікаційних мереж. Дані суб'єкти є суб'єктами тільки телекомунікаційної сфери, однак до суб'єктів інформаційно-телекомунікаційних відносин вони не відносяться, бо мова йде про макроекономічний контекст в даному випадку.

Суб'єкт телекомунікаційних послуг - власник (володілець) кабельної каналізації електрозв'язку - суб'єкт господарювання, у власності (володінні) якого перебувають уся інфраструктура кабельної каналізації електрозв'язку або окремі її елементи, набуті на належній правовій підставі, призначені для забезпечення доступу до телекомунікаційної мережі загального користування.

Кожний з них характеризує окремий сегмент діяльності в інформаційно - телекомунікаційній сфері, але аналізуючи їх як систему, можна дійти висновку, що суб'єкт телекомунікаційних правовідносин - це особи, наділені правами і обов'язками в залежності від виконуваної ними функції з державного регулювання відносин у телекомунікаційній сфері; або тримання дозволу (ліцензій) і ресурсів (нумерації мереж, номінали радіочастот) для телекомунікаційної діяльності з метою прийому, обробки та передачі інформації; або отримання доступу до телекомунікаційних мереж і ресурсів для отримання послуг з цією ж метою. Дане визначення повинно міститися у сучасному законодавстві.

Споживач телекомунікаційних послуг (споживач) - юридична або фізична особа, яка потребує, замовляє та/або отримує телекомунікаційних послуг для власних потреб. В даній сфері існує також різновид споживача - абонент. В законодавстві його визна-

чено як споживача телекомунікаційних послуг, який отримує телекомунікаційні послуги на умовах договору, котрий передбачає підключення кінцевого обладнання, що перебуває в його власності або користуванні, до телекомунікаційних мереж.

Останній вид суб'єктів - це суб'єкти-споживачі продукту, тобто суб'єкт інформаційно-телекомунікаційних відносин, який задовольняє свої особисті або корпоративні інформаційні потреби, використовуючи доступ до телекомунікаційної інфраструктури та ресурсів на тимчасовій і платній основі. Даний суб'єкт - це, перш за все, відокремлений учасник правовідносин (юридична або фізична особа), здатний самостійно нести права і обов'язки. Статус суб'єкта - споживача визначається наявністю прав на використання певного телекомунікаційного ресурсу, яке тісно пов'язане з правом доступу його до телекомунікаційної інфраструктури (мереж, об'єктів, терміналів та ін.). Обов'язком даного суб'єкта є ідентифікація та автентифікація відповідно до норм, встановлених законом, договором або іншими нормативними актами. Іншими правами його є належна, тобто встановлена нормативними актами, експлуатація об'єктів телекомунікаційної інфраструктури, а також з використання телекомунікаційної інфраструктури та послуг в особистих (побутових, господарських) цілях, не пов'язаних з отриманням доходу. Тобто цей суб'єкт є учасником телекомунікаційних правовідносин, а також являє собою відокремлену особу, що минула належну ідентифікацію, має права на телекомунікаційний ресурс, або отримала доступ до телекомунікаційних мереж для отримання послуг з прийому обробки і передачі інформації в особистих цілях.

Таким чином, ринок телекомунікаційних послуг отримав відповідне законодавче забезпечення в Україні. Разом з тим, зростаюче значення цього ринку в системі бурхливого розвитку інформаційних відносин, а також в умовах надзвичайної інноваційної активності в сфері технічного забезпечення функціонування телекомунікаційних мереж суттєво ускладнюють систематику телекомунікаційних відносин, часто руйнуючи традиційний розподіл інформаційних продуктів та інформаційних послуг за видами електрозв'язку тощо. Відтак система телекомунікаційних послуг потребує постійного аналізу та упорядкування. Визначення кола

основних суб'єктів ринку телекомунікаційних послуг їх функціональної ролі та змісту між ними дозволяє розбудувувати увесь механізм його функціонування в сучасних умовах.

Щодо питання інфраструктури телекомунікаційної сфери, то як ціле вона поділяється на два крупних сегменти: електрозв'язок (телекомунікації) та поштовий зв'язок (Як її і було поділено в «Концепції розвитку телекомунікаційного ринку» 1993 року). На побутовому рівні дану галузь ототожнюють тільки з першою складовою, звідси і синонімічна складова слів електрозв'язок та телекомунікації. Електрозв'язок як сегмент телекомунікаційного простору, в свою чергу, поділяються на два основні напрями: наземний (фіксований чи дротовий) та радіозв'язок (ДХ-, СХ-, КХ- та УКХ-зв'язок без застосування ретрансляторів, супутниковий зв'язок, радіорелейний зв'язок, стільниковий зв'язок, транкінговий зв'язок). До першої групи, як правило, включають телефонний, телефонний міський, телефонний сільський, телефонний міжміський, телефонний міжнародний зв'язок. Сюди ж можна віднести Інтернет (хоча зараз Інтернет переміщується й у радіозв'язок). До другої групи належать супутниковий, стільниковий, радіорелейний, транкінговий зв'язок. Між ними знаходиться синтезуюча складова – оптико-волоконний зв'язок – це технологія, що використовує скляне (або пластикове) волокно (кабель) для передачі даних, який складається з пучка скляних жив, кожна з яких може передавати повідомлення, модульовані на світловій хвилі. Як ми бачимо сегменти ринку досить різноманітні і регулювання відносин пов'язаних з ними відбувається завдяки великій кількості нормативних актів.

Згідно із статті 1 Закону України «Про телекомунікації» електрозв'язок (телекомунікація), визначається як, передавання, випромінювання та/або приймання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду по радіо, провідних, оптичних або інших електромагнітних системах. Дана сфера є складовою частиною галузі зв'язку України.

В свою чергу, електрозв'язок поділяється на два напрями.

Перший, фіксований зв'язок (стаціонарний зв'язок) — телекомунікації, що здійснюються із застосуванням стаціонарного (нерухомого) кінцевого обладнання, відповідно до статті 1 Закону України «Про телекомунікації». Всі п'ять видів наземно-

го зв'язку є телефонними. Їх можна визначити як галузь зв'язку, електрозв'язку, телекомунікацій; передача на відстань мовної інформації, здійснюваної електричними сигналами (фіксований зв'язок) або радіосигналами. Телефонний зв'язок передається нам за допомогою телекомунікаційних мереж. Телекомунікаційна мережа - комплекс технічних засобів телекомунікацій та споруд, призначених для маршрутизації, комутації, передавання та/або приймання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду по радіо, проводових, оптичних чи інших електромагнітних системах між кінцевим обладнанням, відповідно до статті 1 Закону України «Про телекомунікації».

Другий напрям - радіозв'язок, який можна назвати електрозв'язком, який здійснюється шляхом поширення електромагнітних хвиль у вільному просторі без штучного спрямовуючого середовища, відповідно до статті 1 Закону України «Про радіочастотний ресурс України» № 1770-III від 1 червня 2000 року. Пояснення чотирьох видів термінів радіозв'язку відсутнє у сучасному законодавстві. Їх можливо визначити завдяки тільки технічній літературі.

Перший з них – супутниковий, заснований на використанні штучних супутників Землі на яких змонтовані ретранслятори, сигнал повинен бути промодульованим (це відбувається на земній станції), а потім сигнал переноситься на потрібну частоту, підсилюється та надходить на передавальну антену, прийнявши сигнал від однієї наземної станції, супутник, переносить його на іншу частоту, підсилює й передає іншій наземній станції.

Другий вид радіозв'язку - стільниковий – один із видів мобільного радіозв'язку, в основі якого лежить стільникова мережа.

Третій вид радіозв'язку – радіорелейний, який здійснюється по лінії, утвореній ланцюжком приймально-передавальних (ретрансляційних) радіо станцій.

Останній вид радіозв'язку – транкінговий – кооперативні та відомчі мережі, таксі, міліція, авіаційні служби, автомобільні компанії. Цей вид радіозв'язку призначений для забезпечення голосового зв'язку між великою кількістю рухомих абонентів при обмеженій кількості радіоканалів; з цієї кількості один радіоканал дається кожному абоненту на час з'єднання

Існує в радіозв'язку сьогодні ще й таке поняття як безпроводна комп'ютерна мережа, яка характеризується обмеженою зоною покриття та невеликою випромінюючій потужністю.

Ще одним здобутком науково-технічної революції став Інтернет. Цей винахід стоїть між двома напрямками електрозв'язку і являє собою всевітню інформаційну систему загального доступу, яка логічно зв'язана глобальним адресним простором та базується на інтернет-протоколи, визначеному міжнародними стандартами, відповідно до статті 1 Закону України «Про телекомунікації».

Кожен напрям в свою чергу має свої складові частини. Але функціонування останніх в сучасній інноваційній техніці більше походить на синтез окремих видів зв'язку, ніж на реальну спрямованість відділити їх один від одного. Прикладом даної тези може виступати так званий мобільний зв'язок (електрозв'язок із застосуванням радіо технологій, під час якого кінцеве обладнання хоча б одного із споживачів може вільно переміщатися в межах усіх пунктів закінчення телекомунікаційної мережі, зберігаючи єдиний унікальний ідентифікаційний номер мобільної станції), бо його видами можуть виступати як наземні: системи персонального радіовиклику (СПРВ), стільникові СМРЗ, найпростіші системи мобільного радіозв'язку - транкінгова система мобільного радіозв'язку, зони СМРС; так і інші - супутникові: геостаціонарні, середньорбітальні, низькоорбітальні, високо еліптичні (остання класифікація здійснюється по назві орбіт на яких розміщуються ретранслятори).

Загалом телекомунікаційні послуги, як об'єкт правового регулювання, можливо розділити на п'ять видів: послуги поштового зв'язку, послуги телефонного зв'язку, послуги передачі та прийому телевізійних та радіопрограм, послуги доступу до мережі Інтернет та інші додаткові послуги. Кожен з цих видів послуг має свої особливості як функціонально-технічному так і в правовому аспекті, а відтак утворює власні під системні ринкові механізми своєї реалізації і вимагає статусу окремих об'єктів політики держави в сфері телекомунікацій. Так, телекомунікаційні послуги як об'єкт законодавчого регулювання можна розділити на п'ять видів: послуги поштового зв'язку, послуги телефонного зв'язку, послуги передачі та прийому телевізійних та радіопрограм, послуги

ги доступу до мережі Інтернет та інші додаткові послуги. Кожен з цих видів послуг має свої особливості як функціонально-технічному так і в правовому аспекті, а відтак утворює власні підсистемні ринкові механізми своєї реалізації і вимагає статусу окремих об'єктів політики держави в сфері телекомунікацій.

Слід зазначити, факт існування надзвичайно прямого, функціонального зв'язку самих телекомунікаційних послуг та генези їх розвитку із запровадженням інновацій в названій сфері. Так, перший вид послуг на ринку телекомунікацій – це послуги поштового зв'язку, тобто продукт діяльності оператора поштового зв'язку з приймання, обробки, перевезення та доставки (вручення) поштових відправлень, виконання доручень користувачів щодо поштових переказів, банківських операцій, спрямований на задоволення потреб користувачів. Цей вид телекомунікаційних послуг є дуже поширеним, простим і зручним. Він діє вже з давніх часів і існує до сьогодні. Спочатку він існував на рівні передачі людиною голосових повідомлень, потім людиною, або точніше гінцем передавався лист. А в сьогоднішні часи цей зв'язок має систематизовану форму у вигляді спеціалізованої служби.

Другий вид послуг на ринку – це послуги телефонного зв'язку, які бувають у вигляді наземного (фіксованого чи дротового) телефонного зв'язку та радіозв'язку. Взагалі ідея телефонування була розроблена ще у 1849—1854 гг. Шарлем Бурселем, інженером-механіком та віце-інспектором паризького телеграфа. І через 150 років дана послуга на ринку телекомунікацій була представлена практично всіма підприємствами телекомунікацій (оператори фіксованого зв'язку, оператори мобільного зв'язку, провайдери Інтернет доступу і навіть оператори кабельного телебачення).

Третій вид телекомунікаційних послуг – це послуги передачі та прийому телевізійних та радіопрограм, які надаються операторами цифрового, операторами кабельного телебачення та супутникового телебачення. Ринок даних послуг ще не розвинений.

Четвертий вид послуг – це послуги доступу до мережі Інтернет чи міжмережжя, система об'єднаних комп'ютерних мереж глобального загальнолюдського суспільства, яка в наш час покриває практично всю поверхню земної кулі. Інтернет-мережа побудована на використанні протоколу IP і маршрутизації пакетів даних.

В наш час Інтернет відіграє важливе значення у створенні інформаційного простору глобального суспільства, слугує фізичною основою доступу до веб-сайтів і багатьох систем (протоколів) передачі даних. Це міжмережжя практично нескінченний інформаційний ресурс, він є всесвітнім джерелом знань, глобальним і загальнодоступним по своїй суті.

Слід також зазначити, що всупереч надзвичайному зростанню ролі мережі Інтернет та широкому колу приватних та публічних інтересів, що потребують суспільно прийнятої гармонізації та оптимізації, цей сегмент телекомунікаційних послуг в Україні функціонує та розвивається поза системного законодавчого забезпечення. Хоча логічно було б очікувати на розробку та прийняття окремого Закону.

Останній, п'ятий вид послуг – це інші додаткові послуги, які надаються всіма підприємствами телекомунікація. Наприклад в українській приватній телекомунікаційній компанії «Укртелеком» частка додаткових послуг становить більше 20%, це й виклик абонента за одним з п'яти зазначених у замовленні номерів телефонів, й ведення розмови за споживача (передавання телефонограми), й довідка про тривалість розмови, сюди можна віднести і обмеження тривалості розмови на прохання абонента та інші додаткові послуги. (Слід зазначити, що Укртелеком та Укрпошта їх технічна інфраструктура утворюють в Україні один з різновидів природної монополії).

Всі п'ять видів телекомунікаційних послуг відповідно до сучасного законодавства на основі договору про надання телекомунікаційних послуг, обов'язкові вимоги до якого містяться у Рішенні Комісії України з регулювання зв'язку від 26 березня 2009 року №1420. В той же час це не дає можливості встановити взаємозв'язок між телекомунікаційною послугою та особливостями договірно-правового значення кожної з них. Зрозуміло, що функціонування ринку інформаційної продукції в свою чергу має бути забезпечено функціонуванням ринку телекомунікаційних послуг. Їх співвідношення є доволі складним, але має своєрідну інфраструктуру, яку легко переглянути за допомогою суб'єктного критерію.

Практично власник(творець) продукту, самостійно чи за допомогою свого посередника надає інформаційний продукт вико-

ристовуючи телекомунікаційні мережі та укладаючи договори на передачу продукту з суб'єктами телекомунікаційної сфери. Наприклад, продукт - телевізійна передача, яка захищена авторськими правами (суб'єкт-володілець), транслюється споживачеві засобами електрозв'язку (суб'єктом телекомунікаційних послуг) телеканалом або за допомогою сайтів в мережі Інтернет(суб'єктом-видавником). Споживач на підставі відповідного договору з мультимедійною компанією, яка здійснює трансляцію через визначений телевізійний канал технічними засобами телекомунікації (обладнання, станції та лінійні споруди, призначені для утворення телекомунікаційних мереж (стаття 1 Закону України «Про телекомунікації»). В свою чергу компанія-оператор на підставі договору з каналом, який в свою чергу є власником програми чи уклав договір з автором програми, який має авторське право на продукт інтелектуальної власності (телевізійну програму).

В той же час, головним завданням даної сфери в сучасному суспільстві є надання споживачеві телекомунікаційних послуг, основне завдання яких - це передача інформації від одного суб'єкта інформаційних відносин до іншого за допомогою технічних засобів зв'язку. Таким чином, засоби електрозв'язку можуть бути визначені як засоби передачу прийому, обробки інформації між двома чи більшою кількістю користувачів з використанням електричних сигналів. Практично власник(творець) продукту, самостійно чи за допомогою свого посередника надає інформаційний продукт використовуючи телекомунікаційні мережі та укладаючи договори на передачу продукту з суб'єктами телекомунікаційної сфери. Наприклад, продукт - телевізійна передача, яка захищена авторськими правами (суб'єкт-володілець), транслюється споживачеві засобами електрозв'язку (суб'єктом телекомунікаційних послуг) телеканалом або за допомогою сайтів в мережі Інтернет(суб'єктом-видавником). Споживач на підставі відповідного договору з мультимедійною компанією, яка здійснює трансляцію через визначений телевізійний канал технічними засобами телекомунікації (обладнання, станції та лінійні споруди, призначені для утворення телекомунікаційних мереж, відповідно до статті 1 Закону України «Про телекомунікації». В свою чергу компанія-оператор на підставі договору з каналом, повинна самостійно бути власником програми

чи укласти договір з автором програми, який має авторське право на продукт інтелектуальної власності (телевізійну програму).

Відтак наведена характеристика сучасного етапу розвитку телекомунікаційного ринку вимагає визначення певного базового чинника для розбудови цілісної єдиної системи його правового регулювання.

Сучасні інновації в технічному аспекті з'являються на ринку дуже швидко і вже далеко перетнули кордони розрізненних видів телекомунікаційних зв'язків. Тобто завдяки науково-технічному прогресу відбувається *синтез в загальній системній структурі ринку телекомунікаційної сфери*, бо при об'єднанні декількох вище перелічених послуг виникають нові види послуги на ринку телекомунікації. Що підкреслює необхідність створення єдиного нормативного акту на двох незмінних критеріях – технічному та інформаційно-економічному. Та детальне регулювання нових послуг та ринків завдяки науково-технічному прогресу буде відбуватися на основі створення додаткових нормативних актів, за відсутності необхідності вносити зміни у головний нормативний акт.

Але зведення абсолютно всіх аспектів ринку телекомунікаційних послуг в єдине кодифіковане джерело законодавчого регулювання не є можливим. Тому для необхідної деталізації виникає потреба необхідності у створенні більш спеціалізованих нормативних актів. Як уявляється, це дозволить створити ієрархію джерел законодавства у відповідності до поділу ринку телекомунікацій на послуги, або окремі сегменти.

Висновки. Таким чином, ринок телекомунікаційних послуг отримав відповідне законодавче забезпечення в Україні. Разом з тим, зростаюче значення цього ринку в системі бурхливого розвитку інформаційних відносин, а також в умовах надзвичайної інноваційної активності в сфері технічного забезпечення функціонування телекомунікаційних мереж суттєво ускладнюють систематику інформаційно-телекомунікаційних відносин, часто руйнуючи традиційний розподіл інформаційних продуктів та інформаційних послуг за видами електрозв'язку тощо. Відтак система телекомунікаційних послуг потребує постійного аналізу та упорядкування. Визначення кола основних суб'єктів рин-

ку телекомунікаційних послуг їх функціональної ролі та змісту відносин між ними дозволяє розбудовувати увесь механізм його функціонування в сучасних умовах, та поставити питання про систематизаційні законотворчі роботи в цій сфері правового, що як уявляється є в часі.

Сучасне телекомунікаційне законодавство потребує суттєвої модернізації у формі створення системи законів України, центральне місце серед яких має зайняти нова редакція кодифікованого Закону України «Про телекомунікації». Його основними завданням має стати систематизація телекомунікаційних відносин в форматі їх сучасного існування, концентрація норм пріоритетних видів телекомунікаційних послуг, що, як уявляється, фактично утворюють відносно окремі автономні ринки: мобільного зв'язку, телефонного (стаціонарного) зв'язку, Інтернету, телевізійного зв'язку, радіозв'язку та іншим видам послуг. Така нова редакція може отримати вигляд «Телекомунікаційного Кодексу України».

Світовий науково-технічний прогрес та повноцінне існування на теренах світової економіки сфери послуг мобільного зв'язку як окремого ринку (кількість та несхожість послуг, які надаються сучасними операторами мобільного зв'язку) та специфіка технічних видів з'єднання (різноманітний частотний ресурс) потребує створення, як уявляється, комплексного за природою Закону України «Про мобільний зв'язок», який в свою чергу складався б з двох окремих частин: Загальної та Особливої. Остання має структурно об'єднати групи норм, що різні види мобільного зв'язку – стільниковий зв'язок, транкінговий зв'язок, супутниковий зв'язок, пейджинговий зв'язок. Відсутність у сучасному законодавстві України окремого Закону України «Про мобільний зв'язок», за наявності взагалі десятків мільйонів користувачів та обсяг грошового обороту у цій сфері свідчить нам про те, що існує лобювання відсутності вирішення даного питання операторами великих мобільних компаній та їх вплив на організацію законодавчого процесу.

Концептуально, для забезпечення функціональної ефективності достатнього рівня регулювання телекомунікаційних відносин за-

собами пропонуємого проекту Телекомунікаційного Кодексу України, а також Законів України «Про мобільний зв'язок», «Про Інтернет», доцільно, як уявляється, поставити в фокус правового регулювання саме інформаційний продукт, його різновиди та специфіку передачі.